

FØR BØRS

■ ■ ■ Sikkerhet og evne til å tilbakebetale er ord vi forbinder med god lånepraksis i Norge. I USA, derimot, er lavinntektsgruppene og folk med dårlig tilbakebetalingsevne mange låneformidlers favoritter.

Evig gjeld

GJESTEKOMMENTAR
HILDE C. BJØRNLAND

Jeg har ikke tall på hvor mange kredittkort jeg er blitt tilbudt mens jeg har bodd i USA i vinter. På supermarkedene, bensinstasjonene, de store hotellkjedene, flyselskapene – stort sett alle tenkelige steder man kan bruke penger. Tilgang på rask kreditt har aldri vært noe problem for forbrukerne i USA. Så er også kredittkortgjelden sterkt voksende.

Men for mange låntagere er ikke alltid kredittkort løsningen. Særlig ikke for dem med lav til middels inntekt. De som trenger små, kortsiktige lån i hverdagen fordi lønnen ikke strekker til. For dem er løsningen såkalte payday loans, det vil si lån som gis av spesielle låneformidlere som forskudd på

neste måneds lønn. Over ti millioner amerikanske husholdninger hadde ifjor slike payday (cash-in-advance) lån.

På disse lånene betaler de mellom 400 og 1000 prosent årlig rente!

For å få payday-lån må man som regel møte opp personlig hos sin lokale låneformidler. Men dette byr ikke på noe problem. Det er i dag flere payday-låneformidlere enn det er McDonald's-lokaler i hele USA. Payday-lån gis imidlertid ikke til de fattigste. For å få lån kreves det at man har en inntekt (lønn eller stønad) og at man har bankkonto. Payday-lån gis derfor hovedsakelig til den arbeidende middelklassen, militære og trygdede. Derfor holder også låneformidlerne til med sine svære skilt i områder der disse gruppene bor eller jobber (for eksempel utenfor militær-baser).

En typisk payday-låntager ber om et lån på 300 dollar. Lånet blir gitt under forutsetning at det skal betales tilbake i sin helhet ved neste lønning (som regel etter to uker). Låntageren får utbetalt 300 dollar kontant og skriver så ut en sjekk på 345 dollar til låneformidleren, hvorav 45 dollar er et avtalt gebyr. Sjekken er datert til neste

lønningsdag. På denne dagen hever låneformidleren sjekken (eller trekker det avtalte beløpet elektronisk fra låntagerens konto).

Gebyret på 45 dollar utgjør 15 prosent av lånebeløpet. Regnet om til årlig prosentvis rente, betaler denne låntageren 390 prosent rente.

Hvis det er så dyrt, hvorfor velger ikke heller husholdningene andre lånemuligheter? Mange velger payday-lån fordi de ikke har andre løsninger. Grensen på kredittkortet er brukt opp, og bankkontoen er overtrukket. Men mange velger slike lån fordi det er lett og ikke stilles noen spørsmål om sikkerhet utover at man har inntekt. Videre tenker de fleste at dette er noe de bare skal gjøre én gang.

Men der tar de feil. De fleste låntagerne er nemlig i en situasjon der de ikke klarer å nedbetale lånene sine. Dersom man har så liten likviditet at man eksempelvis må låne 200 dollar for å dekke en uventet reparasjon på bilen, sier det seg selv at det er en viss sjanse for at man ikke klarer å betale ned lånet måneden etter.

Og det er nettopp dette låneformidlerne utnytter. Flere undersøkelser, fra blant andre Center for Responsible Lending (CRL), viser at mer enn 75 prosent av låntagerne ikke klarer å betale tilbake lånet som planlagt. De fleste ender opp med å ta opp nye lån til en enda høyere rente for å dekke det første lånet. Dette gir store inntekter til låneformidlerne. Over 90 prosent av inntektene

ET AV MANGE. Det er i dag flere payday-låneformidlere enn det er McDonald's-lokaler i hele USA. Her fra Richmond i delstaten Virginia. Foto: Ap/Scanpix

deres kommer nettopp fra kunder som ikke makter å betale tilbake opprinnelige lån, ifølge CRL.

En løsning på problemet kan være at det offentlige gjeninnfører et tidligere forbud mot å kreve for høye renter (såkalte ågerrenter). Enkelte stater har allerede innført tak på hvor høye renter låneselskapene kan kreve. Nylig annonserte også Kongressen at den vurderer å innføre en lov som regulerer låneformidlerne.

Ikke uventet møter forslag om regulering protester fra låneformidlere og lobbyister. Mange økonomer finner også forslaget kontroversielt. Tak på rentene kan hindre fri konkurranse, noe som kan føre til at låntageren ikke får konkurransedyktige priser.

Enkelte mener også at systemet er bra som det er. Donald Morgan ved Federal Reserve Bank (FRB) of New York argumenterer i en analyse fra 2007 for at payday-låneformidlerne øker velferden for låntagere som ellers ikke ville hatt tilgang på lån.

Ikke alle er enig. I en analyse av militære fra 2008 finner Carrell og Zinman ved FRB of Philadelphia at payday-lån fører til finansiell uro slik at både arbeidsinnsats og velferd faller.

Jeg er av den oppfatning at dette markedet må reguleres ved å sette et tak på rentene. Markedet er ikke effektivt og fungerer ikke under de forutset-

ninger som kreves i frikonkurranse. For det første er det klare tegn på «moral hazard», som vil si at låntagerne har ikke samme informasjon som låneformidlerne.

Eksempelvis er det ikke samsvar med hvor lenge de fleste låntagerne planlegger å ha lånet og hvor lenge de faktisk har det. Renten de betaler, blir derfor en helt annen enn de opprinnelig ser for seg.

Og her virker pengepolitikken heller ikke effektivt. Det hjelper ikke at Fed setter ned renten til null prosent når låneformidlerne tar 1000 prosent i årlige renter.

For det andre forutsetter systemet at husholdningene skal ha en realinntektsvekst, slik at man kommer seg ut av gjeldsspiralen. Men reallonnen har vært uforandret for middelklassen i årevis, til tross for at produktiviteten har økt.

President Obama nevnte i en tale nylig at man har vern mot mye som kan volde skade for den enkelte i det amerikanske samfunn, men når det kommer til skade forårsaket av åpenbart ukloke økonomiske disposisjoner, så finnes det intet vern. Mange i USA vil nyte godt av reguleringer i den retningen.

Hilde C. Bjørnland er gjesteprofessor ved University of California, Berkeley, og professor ved Handelshøyskolen BI.

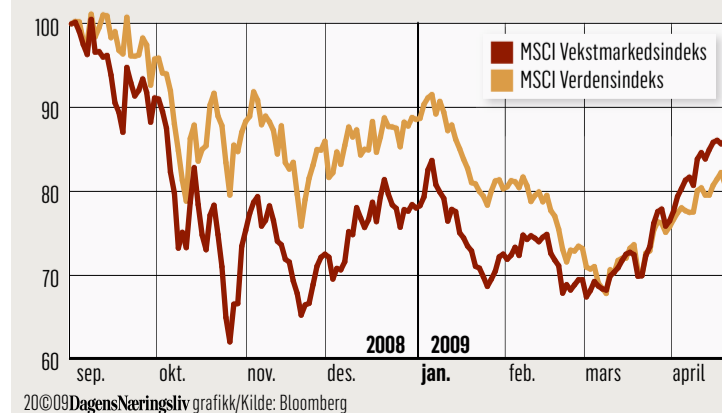
DN retter

Kristoffer Stensruds gjestekommentar i onsdagens avis var ledsaget av et diagram som dessverre er misvisende. Aksjeindeksene som viser børsutvik-

lingen i henholdsvis vekstmarkedene og verden samlet, var ved en inkurie blitt byttet om. Nedenfor er den korrekte versjonen. DN beklager.

Mot dekobling igjen?

I takt med mindre dystre nøkkeltall fra verdensøkonomien har aksjemarkedene både ute og hjemme hatt en kraftig stigning. Og, i motsetning til normalt ser det ut til at vekstmarkedene er i førersetet. Indeksert (1. sep. 2008 = 100).

GJESTEKOMMENTAR-MAKROØKONOMI

HARALD M. ANDREASSEN

JAN L. ANDREASSEN

HILDE C. BJØRNLAND

ØYSTEIN DØRUM

STEINAR JUEL

FRANK JULLUM

ESPEN HENRIKSEN

DAGBOK

FREDAG 24. APRIL

Resultat

Eltek: Presentasjon kl. 08.30, Hotel Continental, samt på webcast.

Indre Sogn Sparebank: Resultat per første kvartal.

Statistikk

Frankrike: Privatforbruk mars, kl. 08.45.

Tyskland: Ifo-undersøkelsen april, kl. 10.00.

Storbritannia: Bnp første kvartal og detaljhandel mars, kl. 10.30.

USA: Varige goder mars, kl. 14.30, nyhussalg mars, kl. 16.00.

Utenlandske

3M, Elisa, Ford Motor, Honeywell, Schlumberger, SEB, TeliaSonera, TietoEnator, Volvo.

Annet

Norges Bank: Sentralbanksjef Svein Gjedrem holder gjesteforelesning på NHH, Bergen, kl. 10.15.